

Міністерство Освіти і Науки України
Західноукраїнський Національний Університет
Юридичний Факультет
Кафедра Міжнародного Права та Міграційної Політики

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Роль та значення міжнародного арбітражу у вирішенні спорів на сучасному етапі»

Студентки III курсу, групи МП-31
напряму підготовки (спеціальності)
293 «Міжнародне право»

Аушева М. Ю.

Керівник: Тенешев В'ячеслав Фарідович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Тернопіль, 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО АРБІТРАЖУ	5
1.1. Історія виникнення та трансформація міжнародного арбітражу.....	5
1.2. Роль та значення міжнародного арбітражу на сучасному етапі	7
РОЗДІЛ II. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМИ СУДАМИ.....	23
2.1. Міжнародний арбітраж як засіб вирішення міжнародних спорів	23
2.2. Міжнародний арбітраж як правовий інструмент України у протидії агресії Російської Федерації	25
ВИСНОВОК	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Актуальність теми. Важливу роль та значення міжнародного комерційного арбітражу в системі міжнародних економічних зв'язків вже давно визнано міжнародною спільнотою. Адже міжнародні комерційні арбітражі є ефективним та надійним засобом вирішення спорів, що виникають у процесі міжнародної торгівлі. Швидке та справедливе вирішення арбітражними судами таких спорів сприяє розширенню та полегшенню торговельного та економічного співробітництва. В багатьох країнах світу протягом останніх десятиліть саме міжнародний комерційний арбітраж став основним засобом вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням зовнішньоекономічної діяльності, а постійнодіючі міжнародні арбітражні суди набули авторитету та визнання.

Визначення правового статусу арбітра міжнародного комерційного арбітражу потребує ґрунтовного наукового дослідження. Такий стан пояснюється в основному тим, що науковці недооцінюють проблему правового статусу арбітра. Адже результат арбітражного розгляду прямо залежить від арбітрів, їх компетентності, кваліфікованості, порядності, справедливості. Проте у цілому наукових праць щодо організації та діяльності міжнародного комерційного арбітражу стає дедалі більше.

Актуальність даної теми займає провідну роль у системі правосуддя, особливо, у теперішній час війн, беззаконня і свавілля.

Мета курсової роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України, міжнародно-правових актів, узагальнення практики застосування, доктринальних досліджень здійснити загальну характеристику міжнародного комерційного арбітражу, визначити поняття, встановити особливості, сформулювати теоретичні висновки щодо подальшого розвитку у тлі сучасного світу.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені для вирішення наступні завдання:

- 1) розкрити історію виникнення та трансформація міжнародного арбітражу;
- 2) розкрити роль та значення міжнародного арбітражу на сучасному етапі;
- 3) розкрити міжнародний арбітраж як засіб вирішення міжнародних спорів;
- 4) розкрити міжнародний арбітраж як правовий інструмент України у протидії агресії Російської Федерації.

Структура та обсяг роботи. Курсова робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО АРБІТРАЖУ

1.1. Історія виникнення та трансформація міжнародного арбітражу

На формування світової арбітражної практики вплинуло багато різноманітних факторів, серед яких історичні умови та практичний досвід держав. Історики усього світу схиляються до думки, що арбітраж як явище незалежного судочинства виник ще на початку зародження перших цивілізацій світу та став передумовою існування державних судів, проте щодо року та місця виникнення арбітражу досі існують дискусії.

У своїй статті «Арбітраж історія та передумови розвитку» суддя апеляційного суду Лорд Мастіл зазначає, що: «Арбітражний розгляд господарських справ, скоріше за все, з'явився із появою торгівлі. Усі торговельні правочини можуть призводити до спорів, а успішне ведення торгівлі передбачає врегулювання спорів мирним шляхом».

Арбітраж був відомий у стародавній Індії і Греції, ранній ісламській цивілізації і середньовічній Європі. Ще в часи Стародавнього Китаю, перші розв'язання спорів шляхом посередництва набули особливої підтримки за конфуціанства. В Стародавньому Єгипті 80% спорів врегульовувалися в позасудовому порядку шляхом звернення до шановних та авторитетних старців, обраних за критеріями мудрості, чесності та особливого положення в суспільстві. А в Стародавній Індії вирішення спорів відбувалося із застосуванням трирівневої системи, яку в наукових дослідженнях порівнюють із сучасним арбітражем.

В Київській Русі функціонування інституту арбітражу розпочалося з прийняттям грамоти Всеволода Мстиславовича в 1135 році, коли на основі церковного приходу було створено «купецьке товариство». Цією грамотою купці наділялися самоуправлінням та правом створити третейській (арбітражний) суд.

Аналізуючи даний період розвитку третейського судочинства, можна сказати, що влада була зацікавлена у створенні третейського суду, оскільки

вже тоді арбітраж став інститутом оперативного та ефективного вирішення справ серед купців. Особливостями функціонування третейського суду слід визначити появу інституту' визнання та виконання рішення третейського суду та інститут державного примусу.

Одним із перших вагомих кроків до становлення арбітражу у сучасному світі став «Договір Джея», ініційований та підписаний Президентом США Джорджем Вашингтоном у 1794 році. Цей англо-американський договір про дружбу, торгівлю та мореплавство заснував три комісії, що вирішували спори щодо кордонів, боргів та кредитів, а також захоплених Британією торгових кораблів. Це поклало кінець непорозумінням після війни за незалежність Америки. Незалежні арбітражні комісії склалися з рівного числа американських громадян і британських підданих та заклали основу для розвитку інституту арбітражу у світі.

Ще важливим кроком, який вніс динамічні зміни в арбітражний процес, була «Алабамська справа» 1872 р. - перший випадок застосування арбітражу *ad hoc* для спору такого розміру. Велика Британія мала сплатити борг США за порушення нейтралітету та підтримку громадянської війни в Америці. Для вирішення спору було обрано чотири арбітри (громадяни США, Швейцарії, Бразилії та Італії), які після розгляду справи прийняли рішення, що Англія мала сплатити компенсацію США. Ця справа стала поштовхом до масштабних арбітражних справ *ad hoc* протягом наступних років.

Цей успіх змусив держави задуматися про постійний міжнародний суд, що відповідає за мирне вирішення спорів з тим, щоб усунути необхідність створення спеціальних судових органів для вирішення кожного окремого спору, який може бути вирішений в порядку арбітражного провадження.

Ця пропозиція почала набувати реальних форм на Гаазьких конференціях миру, скликаних у 1899 і 1907 роках з ініціативи російського царя Миколи II. Представлені на першій конференції 26 держав підписали Конвенцію про мирне вирішення міжнародних конфліктів і створення Постійної палати третейського суду (ППТС), першої подібної

багатосторонньої установи. Сьогодні арбітражна практика не зазнає кардинальних змін, проте рішення арбітражних судів щодо резонансних міжнародних справ стають прецедентом для подальшого вирішення суперечок в арбітражі.

Отже, арбітраж як явище незалежного судочинства виник ще на початку зародження перших цивілізацій світу та став передумовою існування державних судів.

1.2. Роль та значення міжнародного арбітражу на сучасному етапі

Одним з найважливіших інститутів сучасного міжнародного приватного права є міжнародний комерційний арбітраж. Сукупність правових норм, що регулюють організацію і функціонування міжнародного комерційного арбітражу - це міжнародне арбітражно-процесуальне право, що є галуззю міжнародного процесуального права і підгалуззю міжнародного приватного права. Маючи тривалу і багатогранну історію свого правового розвитку, міжнародний комерційний арбітраж перетворився на сьогодні в широко відомий і часто використовуваний інструмент врегулювання зовнішньоекономічних спорів приватно-правового характеру поряд із судовою процедурою. Більше того, в порівнянні з судовим розглядом міжнародних комерційних суперечок арбітраж має цілий ряд переваг, які неодноразово підкреслювалися як в зарубіжній, так і у вітчизняній юридичній літературі.

Міжнародний комерційний арбітраж (третейський суд) є різновидом комерційного арбітражу, який історично виник в Англії і на європейському континенті для розгляду суперечок між купцями на ярмарках, торгових місцях і при здійсненні торгівлі на Балтійському морі. Наявні дані свідчать про тривалу історію арбітражу. Деякі дослідники навіть стверджують, що арбітраж як форма примирливого вирішення спорів передував державному суду.

Хоча термін «арбітраж» широко використовується в національному законодавстві та міжнародних конвенціях, жоден із зазначених джерел не

містить його всеосяжного визначення. З огляду на безсумнівну складність вироблення такого визначення зважаючи на існуючі відмінності в розумінні і регулюванні цього інституту міжнародного цивільного процесу в різних правових системах, вбачається доцільним виділяти характерні риси даного поняття.

В українському законодавстві не міститься визначення міжнародного комерційного арбітражу. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» містить поняття арбітражу, відповідно до якого арбітраж – це будь-який арбітраж (третейський суд), незалежно від того, чи утворюється він спеціально для розгляду окремої справи, чи здійснюється постійно діючою арбітражною установою, зокрема Міжнародним комерційним арбітражним судом або Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України. Визначення арбітражу в українському законодавстві відповідає визначенню, що надане у Типовому Законі ЮНСПРАЛ щодо міжнародного торгового арбітражу, а саме: «Арбітраж» означає будь-який арбітраж, незалежно від того, чи здійснюється він постійним арбітражною установою чи ні.

Вважаю необхідним зазначити, що загалом арбітраж розглядається у різних значеннях. У широкому значенні він використовується для позначення особливого методу вирішення спорів. У більш вузькому значенні він може позначати особу або організацію, яка розглядає спір і сам процес розгляду спору. Наприклад. А.В. Приходько зазначає, що арбітраж є тим способом вирішення спору, який дозволяє забезпечити необхідний ступінь конфіденційності та право учасників на формування складу професійних арбітрів, які розглядатимуть спір, така можливість надає гнучкості та індивідуальності кожній справі, втім повноваження арбітру ґрунтуються на угоді між учасниками спору, тобто ваті сторін, а не на загальному законі. Проте, як зазначає О. Хрімлі більшість науковців, таких як С. Л. Рабенко та інші, розглядають міжнародний комерційний арбітраж як альтернативну форму захисту прав.

Г. Цірат наголошує на тому, що міжнародний комерційний арбітраж є загальноновизнаним способом вирішення зовнішньоторговельних спорів. С.Н. Лебедев зазначає, що говорячи про міжнародний торговельний арбітраж, зазвичай мають на увазі арбітражний розгляд цивільно-правових спорів, які виникають в галузі міжнародної торгівлі, що може здійснюватися як третейський судом у формі ad hoc. так і постійно діючим арбітражним органом. Г. Дмитрієва також визначає міжнародний комерційний арбітраж, як основний механізм розгляду спорів, пов'язаних з міжнародними, торгово-економічними, науково-технічними та іншими видами співробітництва між фізичними та юридичними особами.

Аналізуючи різні підходи до визначення поняття міжнародного комерційного арбітражу помітним стає те, що у більшості понять підкреслюється саме міжнародний характер арбітражу. Так, наприклад, на думку Ю. Притики поняття «міжнародний комерційний арбітраж» є складним інтегрованим поєднанням властивих цьому- явищу предметних ознак внутрішнього арбітражу та «міжнародного» елементу і має комерційне (приватне) спрямуванн. Про відповідну особливість також наголошують законодавці різних країн.

Перш за все необхідно зазначити, що відповідно до Типового Закону ЮНСГГРАЛ про міжнародний торговий арбітраж, міжнародним арбітражем визнається якщо комерційні підприємства сторін арбітражної угоди в момент її укладення перебувають у різних державах: або одне з наступних місць знаходиться за межами держави, в якому сторони мають свої комерційні підприємства: 1) місце арбітражу, якщо воно визначено в арбітражній угоді або відповідно до неї; 2) будь-яке місце, де повинна бути виконана значна частина зобов'язань, що впливають з торгових відносин, або місце, з яким найбільш тісно пов'язаний предмет спору: або сторони прямо вираженим чином домовилися про те, що предмет арбітражної угоди пов'язаний більш ніж з однією країною.

У частині 2 статті 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» встановлено, що до міжнародного комерційного арбітражу можуть за угодою сторін передаватися: спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньо-торговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном, а також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України.

Чинне законодавство різних держав, як правило, закріплює можливість розглядати міжнародними комерційними арбітражами цивільні справи між національними, з одного боку, та іноземними суб'єктами права - з іншого, а в ряді випадків і можливість розглядати арбітражами цивільні справи у спорах між іноземними суб'єктами права. Відповідно до статті 1492 Цивільно-процесуального кодексу Франції, «арбітраж є міжнародним, якщо він зачіпає міжнародні торговельні інтереси».

Ще однієї важливою ознакою, що відображується у понятті міжнародного комерційного арбітражу є саме його комерційність. За своєю суттю, термін «комерційний» тлумачиться широко і охоплює питання, що впливають з усіх відносин торгового характеру, як договірних, так і недоговірних. Відносини торгового характеру включають такі угоди. Не обмежуючись ними: будь-які торгові угоди про поставку товарів або надання послуг чи обмін товарами або послугами: угоди про розподіл, торгове представництво; факторні операції, лізинг; інжиніринг; будівництво промислових об'єктів; надання консультативних послуг; купівля-продаж ліцензії; інвестування, фінансування; банківські послуги; страхування; угоди про експлуатацію або концесії; спільні підприємства та інші форми промислового або підприємницького співробітництва: перевезення товарів та пасажирів повітрям, морем, залізничними та автомобільними шляхами. Саме таке визначення комерційності арбітражу зазначено у Законі України «Про

міжнародний комерційний арбітраж», що повністю є тотожним із поняттям «торговий» у Типовому Законі ЮНСІТРАЛ про міжнародний торговий арбітраж.

Міжнародна фінансово-економічна глобалізація вимагає від сучасних держав подолання багатьох вузькогалузевих підходів до юрисдикційного забезпечення бізнесових процесів. Інтеграція в цій сфері стимулює рух національних правових систем у напрямі уніфікації правил ведення бізнесу й забезпечення економічних свобод у світовому вимірі, сприяє виникненню універсальних форм захисту суб'єктів економічної діяльності, що мають походження з різних країн.

У цьому контексті стає важливим осмислити співвідношення процедур міжнародного комерційного арбітражу та національних правових систем. Таке осмислення передбачає, серед іншого, узагальнену оцінку досягнутого рівня правових засобів, призначених для регулювання міжнародного комерційного арбітражу.

На жаль, панівна в Україні правова традиція має негнучке ставлення до виділення в системі права нових правових утворень та спеціальних галузей знань й практик, навіть якщо вони ґрунтуються на потребах реального життя й економічного середовища, тим паче якщо містять зовнішні запозичення.

Ця негнучкість сформувалася переважно в радянські часи й досить повільно змінюється. Принаймні можна чітко помітити, що виділення таких правових новоутворень, як право безпеки споживачів, медичне право, космічне право, містобудівне право чи, наприклад, кіберправо, що потужно досліджуються та викладаються в університетах США та Європи, досить складно просуваються в наукових розробках та юридичній освіті в Україні.

Драйвером змін тут мала б виступити юридична практика. Але юридичний бізнес, його структуризація та утворення альтернативних систем вирішення спорів у силу слабкості держави та часто-густо існуючого превалювання політики над правом, дуже повільно оновлюють суспільне сприйняття юридичної дійсності, коли ідея виокремлення спеціальних

сукупностей норм, інститутів та інших елементів правового регулювання в системі права не квапливо прогортає собі дорогу в життя.

Як правило, для позначення цілісних правових утворень в національній юриспруденції використовуються категорії галузі, підгалузі, інституту, комплексного інституту чи підінституту права. Складніше з міжгалузевими та багатогалузевими правоутвореннями, у яких представники галузевих наук вбачають загрозу для власної теоретичної гегемонії. Але будь-які наукові конструкції не можуть запобігти виокремленню нових систем правових положень, якщо останні виявляються нездатними цілісно розвиватися в межах традиційних галузей права.

Зокрема, саме стосовно правових процедур міжнародного арбітражу та порядку виконання (оспорювання) його рішень, як видається, існує нагальна потреба виділення усталеного внутрішньозв'язаного масиву правових засобів. Цей масив на сучасному етапі правової структуризації доречно назвати правовим кластером. Останнє поняття має багатозмістовне значення від англ. cluster, під яким традиційно розуміється «група однакових або подібних елементів, зібраних разом або близьких один до одного; в'язка (чогось однорідного)». І якщо існують кластери в хімії, фізиці, інформатиці, біології, економіці та, навіть приватизації, то чому не можуть існувати правові кластери?! Позитивна відповідь на це запитання стосовно міжнародного комерційного арбітражу підтверджується виявленням в структурі правового регулювання однорідних суспільних відносин, взаємопов'язаних правових норм, специфічних процедур, своєрідної практики їх реалізації, нового досягнутого рівня доктринальних положень та правових знань стосовно міжнародного комерційного арбітражу.

Звичайно, теоретико-категоріальне позиціонування відповідного правового утворення саме як кластер не претендує на безапеляційність. Хоча запропонований підхід й видається таким, що дозволяє гнучко обійти вітчизняні міжгалузеві дискусії. Але більш важливим стає обґрунтування

потреб поєднаного та системного сприйняття усього масиву правових засобів щодо міжнародного комерційного арбітражу.

Важливість такого підходу відчувається вже тоді, коли досягнутий рівень розвитку процесуальних галузей виявляє обмежене ставлення до процедур арбітражного розгляду, лише похапцем зачіпаючи роль та значення арбітражу, підтримуючи перевагу юрисдикції державного суду стосовно арбітражу, ігноруючи винятковість порядку приведення до примусового виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу чи оспорювання його рішень.

Тут традиційні знання виявляються неготовими до сприйняття нових економіко-правових реалій.

Міжнародний комерційний арбітраж є надбанням цивілізації. Його не можна було б уявити 200 і 100 років тому, позаяк лише відповідний розвиток суспільства у глобальному вимірі міжнародної комерції створив умови для формування сучасних процедур арбітражу й визнання державами різних правових систем його рішень.

У загально-теоретичному значенні це означає просування ідей міжнародного комерційного арбітражу завдяки досягнутому рівню світової правосвідомості як основоположного елементу подальшого правового закріплення діяльності міжнародних комерційних арбітражів та їх юрисдикційної легітимації.

Поява того масиву процедур, що в цій роботі іменується спеціальним правовим кластером міжнародного комерційного арбітражу, відбулася завдяки наполегливій роботі юристів та бізнесменів з різних країн світу, зацікавлених в самоорганізації низових суб'єктів міжнародних економічних відносин у напрямі вироблення загальноновизнаних та авторитетних актів вирішення приватно-правових конфліктів.

Поряд з вагомими міжнародно-правовими актами у сфері міжнародного комерційного арбітражі, серед яких можна відзначити:

Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж (1985 р.);

Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ (1976 р.);

Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958 р.);

Європейська Конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж (Женева, 1961 р.) тощо.

Питання міжнародного комерційного арбітражу розглянуті в таких основоположних актах національного законодавства, як Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Закон «Про міжнародний комерційний арбітраж». Але цими актами система нормативно-правового забезпечення діяльності арбітражних інституцій не вичерпується. Йдеться про застосування законів, які стосуються вирішення колізійних питань арбітражної угоди (зокрема, Закон «Про міжнародне публічне право»), виконання рішень арбітражу (зокрема, Закон «Про виконавче провадження»), вирішення юрисдикційних питань та порядку вжиття забезпечувальних заходів в арбітражі (зокрема, Кодекс торговельного мореплавства); юридичного значення звернення до арбітражу з огляду на вимоги щодо повернення валютної виручки (Закон «Про валюту та валютні операції») тощо. Неабияке значення у цьому контексті набувають Регламент МКАС при ТПП України, Регламент МАК при ТПП України та Положення про арбітражні збори і витрати, що фактично набули значення правових актів.

Активно формується судова практика щодо сфери міжнародного комерційного арбітражу. Безпосереднє значення для українського правопорядку тут мають Рішення ЄСПЛ у справі "Компанія "Регент" проти України", Ухвалу Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням державного зовнішньоекономічного підприємства "Славутич-Сталь" щодо тлумачення статті 124 Конституції України і Закону України "Про

міжнародний комерційний арбітраж" від 14 жовтня 1997 року; Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) від 10 січня 2008 р. у справі № 1-3/2008, численні рішення судових органів України на чолі із Верховним Судом.

Така множинність правових та правозастосовних актів вимагає спеціального розуміння єдності правових норм для цілей їх послідовної інтерпретації й найбільш ефективного застосування з урахуванням самої логіки арбітражного розгляду.

При цьому, глибоко опанувати питання міжнародного комерційного арбітражу, як і будь-якої іншої спеціальної сфери, можна лише якщо перейнятися духом відповідного регулювання, тонкою гранню взаємодії саморегулятивних засад арбітражу й публічного правопорядку у державі.

Наочний приклад – правомірність міжнародної комерційної угоди оцінюється з погляду додержання публічного правопорядку держави, якому підпорядковується відповідний контракт. Але ця оцінка стосується додержання надімперативних норм, а не будь-яких імперативних норм відповідної держави. Цю межу між імперативністю та надімперативністю складно закріпити у законодавчому акті. Вона закладається у правосвідомості, яка формує правовий кластер міжнародного комерційного арбітражу.

Те саме можна сказати про теорію «компетенції компетенції», розбіжність між статусом арбітру й судді, можливість повторного розгляду справи в арбітражі, особливий підхід до преюдиційних фактів та правонаступництва, специфічні підстави та порядок виконання й оспорювання рішень арбітражу, шкідливість звуження предмету арбітражного розгляду та диспозитивність сторін у визначенні його

процедур, усталене розуміння розбіжності понять «міжнародний арбітражний суд» та «склад арбітражного суду», специфіку експертної підтримки арбітражного розгляду, у тому числі з питань іноземного права, статус свідків та інші численні особливості міжнародного комерційного арбітражу й порядку приведення до виконання (оспорювання) його рішень.

При цьому юристи у сфері міжнародного комерційного арбітражу вимушені враховувати високу динаміку змін в діяльності інституційних арбітражів загалом в світі. Зокрема, вимагають специфічної уваги не лише процесуальні новели стосовно арбітражу 2017 року в Україні, але й арбітражні вдосконалення регламентів таких інституцій, як:

- London Court of International Arbitration – 2014;
- Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce – 2017;
- ICC International Court of Arbitration – 2017;
- Vienna International Arbitral Centre – 2018;
- German Arbitration Institute – 2018.

Ця динаміка кореспондує тенденціям щодо уніфікації підходів до арбітражу. Вона стосується, зокрема, розширення арбітражної юрисдикції (підвідомчості справ), прискорення арбітражного розгляду, спрощення доступу до міжнародного комерційного арбітражу, сприяння приведенню до виконання його рішень.

Це обумовлено множинністю юрисдикцій, де арбітражне рішення може бути проведене, та існуючою конкуренцією правопорядків за формування «дружнього» до арбітражу правого режиму юрисдикційної діяльності як необхідної умови залучення інвестицій й створення сприятливішого бізнес-клімату в державі. Активно розвиваються та є майже незчисленими спеціальні теоретичні дослідження й практичні публікації щодо проблем міжнародного комерційного арбітражу, які формують науку міжнародного комерційного арбітражу як вагомого прояву виокремлення відповідного правого утворення (кластеру).

При цьому, будучи не відірваною від правової системи держави, правовий кластер міжнародного комерційного арбітражу примушує ставити та вирішувати питання про його природу та місце в системі інших галузей права. Будучи скептиком щодо цінності виділення традиційних галузей права на підставі методу відповідного регулювання, що не підтверджується західною правовою наукою, яка відповідний поділ ґрунтує передусім на предметній основі, все ж хотілося б висловитися щодо співвідношення відповідної сукупності правових положень із традиційними галузями права.

Система правових знань щодо арбітражних актів, порядку приведення до виконання та оспорювання рішень арбітражу та інших питань його діяльності, передусім, виявляється наближеною до розуміння процесуальної діяльності. Проте відповідь на запитання про те, чи можна правове регулювання діяльності міжнародного комерційного арбітражу співвідносити із певними галузями національного процесуального права, тим паче включати його до окремої із них, залишається відкритим.

Щонайменше на заваді єдиного розуміння у цьому контексті стоїть проблема сприйняття обсягу поняття процесу та процесуальної діяльності у загальнотеоретичній юриспруденції, а також розбіжність підходів до відповідної кваліфікації у межах галузей цивільного процесу й господарського процесу. Ця складність підживлюється закріпленням положень щодо міжнародного комерційного арбітражу в різногалузевих законодавчих актах.

З одного боку, представники відповідних галузевих наук розглядають питання арбітражу у площині певної галузі, але роблять це переважно не переконливо, адже сама сфера та процедурні характеристики міжнародного комерційного арбітражу змістовно випадають з закладеного у відповідних підходах розуміння процесу як такого.

Наприклад, Ю. С. Червоний під юридичним процесом (у контексті цивільного процесу) визначав сукупність процесуальних дій суду, інших осіб, що приймають участь у справі, та інших учасників процесу, що

здійснюються у встановленому законом порядку, та виникаючих у зв'язку із цим діями процесуальних правовідносин, пов'язаних із здійсненням правосуддя у цивільних справах.

Інші автори також нерідко ототожнюють поняття процесу та державного судочинства. Зокрема, під господарським процесом розуміють систему послідовно здійснюваних процесуальних дій, які здійснюють господарський суд та інші учасники господарського судочинства у зв'язку з підготовкою до розгляду, розглядом і вирішенням конкретної господарської справи, кінцевою метою якого є відновлення порушеного права суб'єкта господарювання або учасника господарських відносин. Цим висновкам відповідає думка про те, що обов'язковим учасником господарського процесу є господарський суд (раніше – державний арбітражний суд).

Ці підходи по суті не залишають місця юрисдикційній діяльності міжнародного комерційного арбітражу та третейських судів в контексті національного цивільного та господарського процесу.

Зустрічаються думки про віднесення положень щодо міжнародного комерційного арбітражу до міжнародного цивільного процесу. Недоліком такого розуміння виступає відірваність процесуальної діяльності міжнародного комерційного арбітражу від процедур приведення до виконання його рішень чи оспорювання відповідних актів. Хоча навіть на стадії прийняття рішення міжнародного комерційного арбітражу не можуть не братися до уваги питання його виконаності чи оспорювання.

Крім того, характеристика «міжнародний» не може дезорієнтувати у де-факто існуючому стані розвитку економічних відносин, коли подекуди важко зрозуміти, де закінчується міжнаціональний, а починається національний вимір певного арбітражного питання. Приклад – віднесення до компетенції МКАС при ТПП України спорів за участі іноземних інвесторів незалежно від юрисдикційного походження відповідного підприємства. Так само предмет розгляду справ Морської арбітражної комісії охоплює будь-яких суб'єктів морегосподарського комплексу. Подальша глобалізація

економічного середовища здебільшого усуває традиційні обмеження національних правопорядків на користь застосування уніфікованих інститутів міжнародного економічного права. Більшість іноземних інституційних арбітражів мають право розглядати комерційні спори у внутрішньому обігу певної країни, а не лише у міжнародних економічних відносинах.

При цьому міжнародний комерційний арбітраж розширює власні межі традиційної арбітражної угоди, поширюючись на відносини захисту інвестицій за міждержавними угодами, що сьогодні, наприклад, чітко простежується у рішеннях міжнародного арбітражу в справах за позовами українських господарюючих суб'єктів до Російської Федерації щодо відшкодування шкоди за втрату активів в анексованому Криму.

В усій своїй широті міжнародний комерційний арбітраж є складовою процесуальної діяльності. Адже від юридичного процесу не можна відривати діяльність учасників господарських відносин, що має процесуальну форму, підпорядковується спеціальним юрисдикційним процедурам та є альтернативним елементом вирішення спорів, як це відбувається із розглядом спорів міжнародними комерційними арбітражами.

Дійсно, як зазначає Д. М. Чечот, було б не дуже доречно об'єднувати усі форми захисту цивільних прав у розумінні юридичного процесу. Адже тоді необхідно було б, зокрема, до юридичного процесу відносити й нотаріальний захист прав господарюючих суб'єктів, і захист прав суб'єктів господарювання іншими правоохоронними органами (прокуратурою, міліцією тощо), адміністративний захист. Це фактично робило б предмет юридичного процесу будь-якого галузевого спрямування безмежним та не дозволяло б визначити його принципи, здійснити кодифікацію тощо.

Разом із тим, немає жодних обґрунтованих застережень від того, аби складовою юридичного процесу вважати, зокрема, діяльність учасників охоронюваних зовнішньоекономічних, інвестиційних та море господарських відносин, що мають безпосереднє втілення у формалізовані й підтримувані

державним примусом (визнанням) юрисдикційні процедури розгляду спорів у міжнародному комерційному арбітражі.

Щодо галузевої кваліфікації тут скоріше треба говорити про наближення правового кластеру міжнародного комерційного арбітражу до певної процесуальної галузі, аніж повне поглинання останньою відповідних положень. На перший погляд за логікою відповідних процедур та юрисдикційних питань наведений кластер є найбільш наближеним до вітчизняної галузі господарського процесу. На користь такого розуміння свідчить те, що під час реформування процесуальних галузей неодноразово піднімалося питання про те, що арбітраж існує в межах комерційних контактів та комерційних арбітражних застережень. Такому розумінню сприяє те, що саме в Господарському процесуальному кодексі зроблені розгорнуті застереження щодо розмежування юрисдикції господарських судів та міжнародного комерційного арбітражу. А більшість питань арбітражного розгляду стоять саме у площині матеріального комерційного (господарського) права, що містить спеціальні норми стосовно особливостей цивільно-правового регулювання відповідної сфери.

Разом із тим не можна не звернути увагу на закріплення положень щодо приведення до виконання та оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу в спеціальному розділі Цивільного процесуального кодексу, що обґрунтовується цілком розумними потребами наблизити процедури виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу до процедур виконання рішень іноземних судів.

Як видається, роздробленість процесуальної форми законодавчого закріплення положень щодо міжнародного комерційного арбітражу виступає об'єктивною передумовою його правового інституційного виокремлення (кластеризації). Двигуном структуризації тут виступає потреба в системних спеціальних знаннях й навичках правореалізації стосовно особливих приватно-правових положень, процедур, облікових, транснаціональних, зовнішньоекономічних та загалом міжнародних економічних процесів.

Розвиток правового кластеру міжнародного комерційного арбітражу має величезні перспективи не лише у зовнішньому вимірі, обумовленому розвитком законодавства, практики та теорії арбітражу у взаємодії з іншими юрисдикційними інститутами, але й у внутрішньому аспекті, що зачіпає власну розбудову інституційного арбітражу. Це підтверджується не лише оновленням регламентів провідних міжнародних арбітражів відповідно до потреб часу, в тому числі й новим Регламентом МКАС при ТПП України 2017 року, але й перспективами слідування новітнім світовим тенденціям розвитку арбітражної справи.

Наприклад, в окремих інституційних арбітражах сьогодні йдуть шляхом розробки та прийняття Етичних кодексів для арбітрів (наприклад, у Сінгапурському арбітражному центрі). Видається вельми перспективним до впровадження подібний досвід й у МКАС при ТПП України, особливо зважаючи на розширення списку арбітрів та необхідність усунення підстав та умов, що можуть руйнувати довіру до арбітражу, заважати безсторонності й незалежності арбітрів.

Активне формування кластеру міжнародного комерційного арбітражу неможливо без активізації арбітражного співтовариства, яке існує у межах громадянського суспільства. Останнє повинно подолати заскоружле сприйняття держави як єдиного творця права й носія правозастосовних й юрисдикційних функцій. Сьогодні у цій сфері формуються нові погляди та ідеї, зокрема основані на розумінні такого провідного принципу державного судочинства як тлумачення сумнівів у дійсності та виконуваності арбітражного застереження на користь відповідної дійсності та виконуваності, переосмислення значення арбітражу для розвитку економічної системи тощо.

На шляху інституціалізації правового утворення (кластеру) міжнародного комерційного арбітражу в системі права науковцям та практикам необхідно ще багато чого зробити, чимало пояснити та впровадити, багато чого інтерпретувати та відстояти перед догматичними та подекуди

непідготовленими чи недобросовісними «юридичними ремісниками», які всупереч вимогам часу намагаються залишитися у зручних для них формах державного судочинства. Але нестримна експлуатація держави з цією метою, як показує досвід розвинутих країн, – це тупиковий шлях суспільного розвитку. Лише здатність суб'єктів права до самоорганізації, як це має місце у разі вирішення спорів у міжнародному комерційному арбітражі, може свідчити про зрілість суспільства, коли останнє не перекладає власні економіко-правові проблеми на державну репресивну систему, а здатне власними силами дати їм раду, з повагою ставлячись до обраного суб'єктами арбітражу.

РОЗДІЛ II. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМИ СУДАМИ

2.1. Міжнародний арбітраж як засіб вирішення міжнародних спорів

Проблема пошуку засобів ефективного цивілізованого попередження і врегулювання спорів, що виникають у відносинах, які характеризуються наявністю зв'язку з іншими правопорядками, стає все більш актуальною. Судова система об'єктивно не здатна забезпечити їх належне вирішення, що зумовлено, перш за все, особливістю відносин, які носять міжнародний характер з огляду на участь в них суб'єктів різних систем права.

Згідно зі ст.2 Статуту ООН «усі члени ООН повинні вирішувати свої міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не порушити міжнародний мир, безпеку та справедливість. Одним із мирних засобів вирішення спорів, передбачених Розділом VI (ст. 33) Статуту ООН «Мирне вирішення спорів», є арбітраж. Арбітраж належить до органів, які вирішують спори на правовій основі. З історичної точки зору арбітраж – один з найстаріших способів вирішення спорів.

У наш час формування арбітражу здійснюється в порядку, котрий передбачено Конвенцією з примиренням і арбітражу, яка є додатком № 2 до Валлетських положень процедури НБСЄ 1992р.

Арбітражний суд не завжди є постійним органом, а утворюється *ad hoc*, тобто окрема для кожної справи. Судді для кожної справи вибираються зі списку арбітрів, котрі призначаються державою – учасницею Конвенції. До складу арбітрів можуть призначатися особи, які мають кваліфікацію, необхідну для призначення у своїх країнах на найвищі судові посади, чи є юристами, котрі мають визнану компетентність у галузі міжнародного права. Арбітри призначаються терміном на шість років із правом переобрання ще на один термін.

Рішення арбітражного суду приймають більшістю голосів. Арбітражний суд має право розглядати всі спори, котрі передали йому на розгляд, але може виключити зі своєї компетенції спори щодо територіальної цілісності держави, її національної оборони, права на суверенітет над

сухопутною територією і деякі інші. Згідно зі статтею 30 Конвенції суд вирішує спори відповідно до міжнародного права або з погодження сторін, за принципом *ex aequo et bono*, тобто на підставі справедливості й доброї волі.

Отже, арбітраж міжнародний спосіб мирного вирішення міжнародних спорів через обрання за загальною згодою сторонами у спорі третьої сторони (арбітра), яка керується правом, розглядає справу і виносить рішення, що є обов'язковим. Відповідно до статті 2 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»: «арбітраж» - будь-який арбітраж (третейський суд) незалежно від того, чи утворюється він спеціально для розгляду окремої справи, чи здійснюється постійною діючою арбітражною установою.

Міжнародному праву відомі наступні види міжнародного арбітражу (третейського розгляду): ізольований арбітраж (арбітраж *ad hoc*) та інституціональний (постійний) арбітраж.

У наш час кількість постійно діючих міжнародних арбітражів неухильно зростає. На сьогодні існує та функціонує більше 100 постійно діючих міжнародних арбітражі у світі.

На мою думку, міжнародний арбітраж, будучи стародавнім інститутом міжнародного права, цілком зберігає своє значення і тепер. Правовий аналіз практики декількох десятиліть діяльності міжнародних арбітражів переконливо підтверджує, що вони є ефективним засобом врегулювання міжнародних спорів, які виникають між державами та фізичними чи юридичними особами. Вважається за доцільне розробку нового багатостороннього міжнародно-правового документа, що компенсує існуючі недоліки в арбітражній теорії і практиці. Необхідність прийняття подібного договору про мирне вирішення міжнародних спорів неодноразово підкреслювалася вченими юристами-міжнародниками.

2.2. Міжнародний арбітраж як правовий інструмент України у протидії агресії Російської Федерації

Питання формування та консолідації міжнародної підтримки протидії російській агресії залишається одним із ключових завдань зовнішньої політики України. Комплексність цього завдання та багатовимірність проблеми та варіантів її вирішення, потребують залучення всіх гілок влади в Україні, кожної в межах своєї компетенції.

Верховна Рада України протягом останніх 5 років продемонструвала свою спроможність робити власний внесок у формування міжнародної підтримки протидії російській агресії, попри різні погляди окремих партій, які представлені у ВРУ VIII скликання щодо майбутніх відносин з Російською Федерацією. Консолідація міжнародної підтримки з боку ВРУ може відбуватися як безпосередньо через політичні заяви, накладання санкцій та інших обмежень на Російську Федерацію, так і через вибудовування сталої співпраці з міжнародними партнерами у сферах, які пов'язані із забезпеченням національної безпеки та оборони, захистом суверенітету та територіальної цілісності тощо.

Водночас, більшість представників політичних партій роблять наголос на внутрішньополітичному аспекті проблеми російської агресії, не достатньо уваги приділяють зовнішній комунікації

А також не розуміють, що прийняття низки законодавчих актів, спрямованих на реформи в Україні (зокрема у сфері безпеки та оборони, боротьби з корупцією), а також просування публічної дипломатії є невіддільною (частина/ознака) частиною вибудовування політики протидії російській агресії та формуванню міжнародної підтримки України.

Через відсутність державної стратегії щодо Донбасу та Криму, а також формування нового складу Верховної Ради, де будуть представлені політичні сили, які до цього не брали активну участь в політичному житті України, вже зараз стає актуальним питанням чіткого визначення завдань та пріоритетів у

формуванні та консолідації міжнародної підтримки, а також нових форматів взаємодії.

Ситуація з поверненням делегації РФ до Парламентської Асамблеї Ради Європи, потребувала кожні 6 місяців підтверджувати санкції ЄС проти РФ свідчать про те, що необхідність консолідації міжнародної підтримки та її збереження продовжує бути щоденним топ-завданням державної політики на всіх рівнях. Здобутки 2014-2015 років не є автоматичними для продовження. Зміна складів національних парламентів в багатьох європейських країнах, новий розклад сил в Європейському парламенті, постійна контрробота російської сторони — все це потребує врахування для вироблення не тільки реакційної, а й проактивної політики України.

Починаючи з 2014 року тема консолідації міжнародної підтримки в протидії російській агресії є серед топтем міжнародного порядку денного. Фактично всі зусилля можна розділити на декілька підгруп:

- консолідація політичної та дипломатичної підтримки України з боку окремих держав та міжнародних організацій;

- забезпечення військово-технічної допомоги Україні з боку іноземних партнерів, включаючи фінансову, дорадчу та матеріально-технічну;

- впровадження санкцій та інших обмежень проти Російської Федерації, її громадян та підприємств, в наслідок окупації Криму та продовження бойових дій на Донбасі;

- розгляд позовів України проти РФ, а також українських підприємств та громадян проти РФ в міжнародних судах, арбітражах та трибуналах;

- надання фінансової та технічної допомоги Україні з метою проведення реформ та розбудови держави.

Протягом п'яти років питання консолідації міжнародної підтримки була на постійному порядку денному президента, ВРУ, Кабінету міністрів, і в першу чергу МЗС України, а також громадянського суспільства. Їх дії були як скоординованими в окремих питаннях, так іноді й відбувалися окремими треками, що не дозволяло отримати максимальний ефект.

Серед найбільших здобутків варто відзначити:

1. 27 березня 2014 року Генеральна асамблея ООН схвалила Резолюцію 68/262 «Територіальна цілісність України», в якій підтвердила міжнародно визнані кордони України та відсутність будь-яких правових підстав для зміни статусу АР Крим та м.Севастополя.

2. Починаючи з 2016 року щорічно ГА ООН приймає резолюції «Ситуація з правами людини в АР Крим та місті Севастополь (Україна)», де вперше в офіційних документах ООН Росія була визнана державою-окупантом.

3. Регулярні резолюції парламентських асамблей НАТО, ОБСЄ, Ради Європи на підтримку територіальної цілісності України в рамках міжнародно визнаних кордонів та щодо прав людини в Криму.

ЄС та США постійно продовжують та посилюють санкції проти РФ, попри дискурс, який посилюється щодо доцільності та ефективності санкцій, а також просування ідеї (в тому числі і за допомогою російської пропаганди), що санкції в першу чергу шкодять самій Європі.

Водночас, партнери України не обмежуються лише політичними заявами та санкціями, а також надають значну фінансову на технічну допомогу та укріплення безпеки, реформування сектору безпеки та оборони України, належне самоврядування тощо.

РФ навмисно ігнорує рішення міжнародних судів та трибуналів.

Створення Нормандського формату щодо переговорів та Мінських підгруп є також важливим фактором для гарантування міжнародної підтримки. Попри складність окремих положень так званих Мінських угод та маніпулювання з їх виконанням, проте ці формати дозволяють тримати увагу Франції та Німеччини, змушують РФ до певного формату переговорів. Крім того, частина європейських санкцій прив'язана безпосередньо до виконання Мінських угод.

Водночас, РФ навмисно ігнорує рішення міжнародних судів та трибуналів (останній приклад — рішення Міжнародного трибуналу з

морського права щодо негайності визволення українських моряків та кораблів). Москва відмовляється співпрацювати щодо найбільш резонансних справ (ситуація з розслідування збиття літака МН-17) та затягує процеси (Міжнародний суд в Гаазі та інші).

Крім того, Російська Федерація не скорочує свої зусилля щодо намагання вмовити ЄС та США на прямий діалог, зняття санкцій, повернення до стану справ до 2013 року, представлення України як винної в ситуації, що склалася, а агресії на Донбасі як громадянської війни.

Однією з важливих проблем є неготовність конструктивного діалогу серед народних депутатів та політичних партій щодо ключових та болючих питань порядку денного. Більшість розмов закінчуються або критикою уряду, або зайвою політизацією. При цьому, більшість політичних партій не має чіткою та артикульованої позиції щодо таких питань як амністія, наповнення можливого особливого статусу (автономії) для окремих районів Донецької та Луганської областей, можливості запровадження перехідної або тимчасової міжнародної адміністрації, початку миротворчої операції ООН тощо.

Другою проблемою є той факт, що Україні фактично доводиться конкурувати за увагу міжнародного співтовариства та фінансову та військово-технічну допомогу з іншими кризовими ситуаціями в світі.

Наступний виклик, який заслуговує уваги та детального опрацювання це те, що далеко не у всіх країнах та політичних силах є розумінням пливу подій в Україні та посилення ролі РФ на європейський безпековий контекст. Останнім часом спостерігається дві тенденції. Перша - відсутність інтересу до українського питання і концентрація на власній внутрішньополітичній ситуації або викликах далеких від східного кордону ЄС. Друга тенденція - прагнення все більшого діалогу з Росією, акцент на тому, що санкції не дали потрібного результату, а загострення конфлікту ніхто не хоче - відповідно діалог є єдиним інструментом. Ситуація з поверненням російської делегації до ПАРЄ не зважаючи на те, що не була виконана жодна резолюція і подальша агресивна поведінка російської делегації (просування на посаду

віце-президента депутата, який знаходиться під санкціями ЄС, відмова виплачувати весь борг за членськими внесками тощо) продемонстрували помилковість подібного підходу.

Четвертим викликом варто відмітити не завжди спроможність української сторони пояснити, чому наші партнери повинні посилювати санкції, коли власний товарообіг між Україною та РФ росте.

І ще один виклик, на який зазвичай звертають мало уваги, Україна концентрує свою увагу здебільшого на консолідації підтримки з боку США та країн-членів ЄС, при цьому приділяючи дуже мало уваги третім країнам, включаючи впливові регіональні держави, що значною мірою відображається під час їх голосування в рамках, наприклад, ООН. Через відсутність посольств або послів України у частині країн, які становлять інтерес, саме парламентська дипломатія може заповнити цю нішу. Південна Африка, Бразилія, Ізраїль, Індія, КНР, Перу, Бангладеш, Об'єднані Арабські Емірати з'являються на порядку денному України переважно в якості ринків збуту або інвестицій, і не допрацьовують я в якості політико-дипломатичних союзників у протидії російському впливу.

1. Новому складу Верховної Ради України під час своїх зустрічей з колегами з інших парламентів та іноземними представниками необхідно наголошувати на принципі «нічого про Україну без України».

2. Концентрація уваги лише на США та ЄС (в першу чергу Німеччині та Франції) є помилковим. Вони є важливими, але Україна програє через те, що не звертає достатньої уваги на інші держави, чия підтримка необхідна. Щодо Німеччини та Франції – головне мінімізувати ідеї діалогу з РФ будь-якою ціною та позиції окремих партій, які мають тісні контакти з Кремлем. Водночас необхідно працювати з Італією, Іспанією, Нідерландами, Австрією, іншими країнами, які не бачать в РФ загрози, для яких Середземномор'я, мігранти і т.п. є природньо більш важливими темами.

3. З метою покращення голосування за «українські» резолюції в рамках міжнародних організацій необхідно активізувати парламентську дипломатію,

в тому числі, але не обмежуючись, через групи дружби. Особливої уваги потребують Африка та Латинська Америка, а також Центральна Азія. Сьогодні Україні важливо, щоб російська політика стала неприйнятною не тільки для країн-членів ЄС, а й для інших. Щоб вдалося пояснити, що те, що відбувається, може запуснути негативні процеси в будь-якій частині світу, особливо там, де РФ має інтереси, а не тільки в її «близькому зарубіжжі»

4. Важливо зрозуміти, що агресія є не тільки на суші, а й на морі. Відповідно необхідно розширювати бачення співробітництва в Чорноморському регіону, розвитку ВМС (Стратегія розвитку ВМС до 2035 року була представлена в листопаді 2018 року, і тепер вона потребує розробки плану дій, політичної підтримки і імплементації). Важливо активізувати міжпарламентські контакти з чорноморськими державами.

5. Проводити регулярні парламентські слухання за участі народних депутатів України та представників ЦОВВ, а також експертів громадських організації та науковців з окремих питань вибудовування міжнародної підтримки протидії російській агресії та кооперації у безпековому вимірі.

6. Провести парламентські (комітетські) слухання щодо проблематики розбудови систем стійкості (resilience), можливого міжнародного співробітництва за цим напрямом. Серед сьоми базових вимог, які були визначені НАТО для розбудови національної системи стійкості, ВРУ може зосередитися на наступному «забезпечити неперервність урядування та надання критичних державних послуг, наприклад, спроможність приймати рішення, доносити їх до населення та запроваджувати їх в умовах кризи».

7. Вести постійну роботу в рамках парламентських асамблей міжнародних організацій, в першу чергу ОБСЄ та РЄ щодо допуску спеціальних моніторингових місій на територію Криму;

8. Відновити практику надання зовнішньої експертизи з питань зовнішньої політики та міжнародних відносин для керівництва парламенту та профільного комітету, зокрема, з питань вивчення міжнародного досвіду

врегулювання конфліктів, а також налагодження контактів з окремими країнами світу.

9. Активізувати роботу з державами – регіональними лідерами поза межами ЄС. Це є актуальним не тільки на рівні МЗС, а й з використання інструментів груп дружби ВРУ. Зокрема, йдеться про Бразилію, Єгипет, Ізраїль, Індію, Марокко, Казахстан, КНР, ПАР, Перу, Бангладеш того.

ВИСНОВОК

На шляху інституціалізації правового утворення (кластеру) міжнародного комерційного арбітражу в системі права науковцям та практикам необхідно ще багато чого зробити, чимало пояснити та впровадити, багато чого інтерпретувати та відстояти перед догматичними та подекуди непідготовленими чи недобросовісними «юридичними ремісниками», які всупереч вимогам часу намагаються залишитися у зручних для них формах державного судочинства. Але нестримна експлуатація держави з цією метою, як показує досвід розвинутих країн – це шлях, який не досягне суспільного розвитку. Лише здатність суб'єктів права до самоорганізації, як це має місце у разі вирішення спорів у міжнародному комерційному арбітражі, може свідчити про зрілість суспільства, коли останнє не перекладає власні економіко-правові проблеми на державну репресивну систему, а здатне власними силами дати їм раду, з повагою ставлячись до обраного суб'єктами арбітражу.

Новому складу Верховної Ради України під час своїх зустрічей з колегами з інших парламентів та іноземними представниками необхідно наголошувати на принципі «нічого про Україну - без України».

Концентрація уваги лише на США та ЄС (в першу чергу Німеччині та Франції) є помилковим. Вони є важливими, але Україна програє через те, що не звертає достатньої уваги на інші держави, чия підтримка необхідна. Щодо Німеччини та Франції – головне мінімізувати ідеї діалогу з РФ будь-якою ціною та позиції окремих партій, які мають тісні контакти з Кремлем.

З метою покращення голосування за «українські» резолюції в рамках міжнародних організацій необхідно активізувати парламентську дипломатію, в тому числі, але не обмежуючись, через групи дружби.

Важливо зрозуміти, що агресія є не тільки на суші, а й на морі. Відповідно необхідно розширювати бачення співробітництва в Чорноморському регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський процес: підручник/ за заг. ред. Світличного О. П. – К.: НУБіП України., 2016 – 337 с.
2. Консолідація міжнародної підтримки протидії російській агресії [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://fpp.com.ua/topic/konsolidatsiya-mizhnarodnoyi-pidtrymky-protydiy-rosijskij-agresiyi/>
3. Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: 60-річна історія успіху. Збірник доповідей і статей до V Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка. – К.: 2019 – С. 94-101.
4. Обновленный Хозяйственный процесс Украины: Учебное пособие (курс лекций). Издание третье. – Х.: Одиссей, 2011. – 229 с.
5. Про міжнародний комерційний арбітраж [Електронний ресурс]: Закон України від 24.02.1994 № 4002- XII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
6. Сучасне міжнародне право: навч. посібник для вnz: [рек. М-вом освіти і науки України] /Н. В. Пронюк; М-во освіти і науки України. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНТ, 2010. – 280с.
9. Хорольський Р. Б. Принцип свободи вибору засобів мирного вирішення міжнародних спорів // роблеми законності. Вип. 43: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2000. – с. 212–219
10. Черкес М.Ю. Міжнародне право: Підручник. - 2-ге вид., стер. / М. Ю. Черкес - К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 284 с.
11. Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: академічний курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів. / О. Х. Юлдашев. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – 528 с.